

ПОГЛЯД М.М.ДАРМАНСЬКОГО НА СУТНІСТЬ ПРИНЦИПІВ МЕНЕДЖМЕНТУ В ОСВІТІ ТА ЇХ ТРАНСФОРМАЦІЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ УПРАВЛІНЦІВ

В статті автором розкриваються погляди М.М.Дарманського на сутність принципів менеджменту в освіті та розглядається їх трансформація на магістерську підготовку майбутніх менеджерів освіти. Здійснено відбір та систематизацію принципів, які є провідними в процесі магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти, розкрито їх зміст та функціональне призначення, характерні особливості, місце в навчально-виховному процесі магістратури.

Ключові слова: принципи менеджменту, магістерська підготовка, майбутні управлінці.

Постановка проблеми в загальному вигляді та аналіз досліджень і публікацій... Дослідженням проблеми обґрунтування принципів освіти займалися чимало науковців (В.Бондар, Л.Даниленко, В.Маслов, С.Сисоева та ін.), які кваліфікують їх як провідні при визначенні змісту освіти.

Для подальшого повноцінного розкриття проблеми нами досліджено етимологію поняття „принцип”, яке походить від латинського „principium” – керівна ідея, основне правило, основна вимога до певної діяльності чи поведінки [4]. Ю.Бабанський трактує принципи освіти як певну систему основних дидактичних вимог до процесу навчання і виховання, виконання яких має забезпечити його ефективність. Вони розглядаються як конкретно-історичний утвір, що відображає певні освітні потреби суспільства [5, 177]. Вітчизняні дидакти, зокрема С.Гончаренко, розглядають принципи навчання як „основні вихідні положення теорії навчання” [6, 270], В.Онищук – як „вихідні положення, що визначають різні аспекти навчання – зміст, методи, засоби, форми. Тим самим принципи розкривають вимоги щодо побудови змісту освіти й організації навчально-виховного процесу” [16, 42]. А.Алексюк вважає, що принципи навчання виконують регулятивну функцію в декількох аспектах: як засіб побудови наукових дидактичних теорій, як елемент науково-педагогічного знання та як спосіб регуляції практики навчання [17].

О.Савченко, розкриваючи зміст цього поняття, акцентує на тому, що „принципи відбивають у своєму змісті фундаментальні закономірності навчання (усталені залежності його результатів від умов організації), які об’єктивно існують у реальному педагогічному процесі” [18, 90].

Зазначене дозволяє зробити висновок про динамічну сутність дидактичних принципів: вони не є сталими догмами в теорії навчання і виховання особистості, а можуть уточнюватись, удосконалюватись та доповнюватись, виконуючи за цих умов найважливіші функції регуляторів навчання і виховання.

Це добре розумів Микола Миколайович Дарманський – людина глибоко обізнана з проблемами освітянської галузі, педагог-новатор, відомий учений.

Він палко підтримував думку провідних науковців, зокрема В.І.Маслова, про те, що будь-яка система – дидактична, виховна, методична робота чи школа загалом – будується на певних фундаментальних засадах, які відображають її головні риси. Це стосується і управління навчальними установами, котре також базується на поєднанні загальних принципів соціального управління та специфіки функціонування навчального закладу.

Формулювання цілей статті.. Метою статті є розкриття поглядів М.М.Дарманського на сутність принципів менеджменту в освіті та розгляд їх трансформації на магістерську підготовку майбутніх управлінців.

Виклад основного матеріалу... Аналіз системи управління різних типів навчальних закладів України, теорії і практики соціального управління в державі, нормативних джерел Міністерства освіти дав змогу М.М.Дарманському виділити об’єктивні тенденції і закономірності функціонування установ, а відтак сформулювати принципи менеджменту, дотримання яких забезпечує високу якість керівництва педагогічними колективами. Це:

1. Принцип соціальної детермінації в управлінні навчальним закладом.
2. Принцип гуманізації і психологізації в діяльності менеджера.
3. Принцип науковості і компетентності в управлінні установами освіти.
4. Принцип інформаційної достатності в менеджменті.
5. Принцип аналітичного прогнозування в діяльності менеджера.
6. Принцип оперативного регулювання.
7. Принцип зворотного зв’язку.
8. Принцип наступності і перспективності.
9. Принцип демократії і централізму.

10. Принцип стимулювання і згуртування кадрів у діяльності менеджера.

11. Принцип правової пріоритетності і законності.

12. Принцип фінансово-економічної раціональності і ділової активності [11].

Для кожного з цих принципів Микола Миколайович знаходив відповідне обґрунтування, опираючись на думку провідних науковців. Наголошуючи, наприклад, на необхідності дотримання в управлінні установами освіти принципу демократії та централізму, він зауважує, що тривалий час цей принцип трактувався винятково з політичних позицій, був спрощений і перекручений. В нових умовах він є одним із фундаментальних чинників, що забезпечують ефективну управлінську діяльність менеджера. Поділяючи погляди В.І.Маслова, М.М.Дарманський констатує, що економічно розвинені і демократичні держави (США, Франція та ін.), всесвітньо відомі монополії, університети побудовані згідно з вимогами принципу демократії та централізму, за якого перші особи мають надзвичайно великі права і можливості, але перебувають під дієвим контролем законів, нормативних положень, організаційних механізмів і засобів масової інформації, представників громадськості тощо. Ефективне управління ґрунтується на чіткому розподілі влади між особистістю і відповідними структурами з конкретно визначеним механізмом, що регулює взаємостосунки між ними [8, 82].

Щодо принципу правової пріоритетності і законності, то він, за глибоким переконанням Миколи Миколайовича, передбачає, що діяльність менеджера освіти має здійснюватися відповідно до законодавства України з питань освіти, праці, охорони дитинства, прав людини та ін. Розробка і прийняття управлінських рішень, їх виконання повинні відповідати існуючим правовим нормам, мати певну юридичну апробацію, а в окремих випадках – юридичну експертизу.

Ураховуючи думку В.І.Маслова, М.М.Дарманський був упевнений, що, незалежно від своїх політичних поглядів, емоційного стану, психологічного тиску, освітянський керівник повинен діяти тільки відповідно до чинного законодавства і нормативних відомчих документів. Культ права, законослухняності має формуватись у всіх членів педагогічного й учнівського колективів, стати основою ідеології життя та діяльності, конче потрібної для розвитку демократичної держави України. Порушення, нехтування правовими положеннями підриває атмосферу довіри і злагоди серед працівників установи, призводить до втрати авторитету і ефективності керівництва, стратегічної програми в найближчій перспективі.

Такий підхід до справи спонукав нас до необхідності визначення й обґрунтування сутності принципів магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти. Вони, на наш погляд, обумовлені низкою причин:

- соціально-економічними змінами в суспільстві, необхідністю пошуку ефективних шляхів підвищення освітнього рівня магістрантів, підготовки їх до управлінської діяльності;
- відсутністю сучасного загально визнаного обґрунтування теоретико-методичних основ здійснення магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти та розробки загальної стратегії навчально-виховної діяльності магістратур у сучасних соціально-економічних умовах;
- необхідністю удосконалення діючої системи принципів навчально-виховної діяльності магістратур відповідно до вимог сучасних педагогічних технологій в галузі магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти;
- актуалізацією завдань, розробкою і запровадженням у навчально-виховний процес магістратури нових форм та особистісно орієнтованих методик магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти;
- значним розширенням інформаційного простору, ускладненням навчальних програм і способів їх реалізації, подоланням формалізму в оцінці результатів магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти [10, 95].

Обґрунтування, уточнення існуючих принципів магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти та логіка їх викладу мають сприяти конкретизації змісту, мети і завдань магістерської підготовки; підвищенню ефективності форм і методів організації освітньої діяльності та її результативності; розвитку загальних теоретико-методичних основ ефективного формування в магістрантів системи знань, практичних умінь і навичок управлінського змісту; розробці та утвердженню управлінсько доцільної поведінки і діяльності особистості в системі „управління – особистість – освітнє середовище”.

Оскільки характерною ознакою магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти є комплексність вивчення предметів управлінського циклу, практична спрямованість та діяльнісний підхід у реалізації її змісту, то до основних компонентів специфічного за своєю сутністю навчально-виховного процесу магістратури належить зміст освіти; мета і завдання освіти; форми організації освіти; методи та засоби здійснення освіти; педагогічні умови забезпечення освітніх завдань; результативність та практична спрямованість магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти.

Такий підхід дозволив визначити послідовність застосування дидактичних принципів та їх актуальність, сприяв визначенню сучасних наукових основ організації навчально-виховного процесу магістратури і діяльності її професорсько-викладацького колективу.

З огляду на це ми висунули припущення, що пріоритетними в переліку принципів мають бути саме ті, котрі сприяють визначенню мети, завдань та змісту магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти і спрямовуються на комплексне вирішення управлінських проблем.

Такий перелік включає удосконалені та доопрацьовані відповідно до змісту і завдань магістерської підготовки дві основні групи дидактичних принципів, покладених в основу розробленої загальної класифікації принципів магістерської підготовки менеджерів освіти (табл.1).

Таблиця 1

Дидактичні принципи магістерської підготовки менеджерів освіти

Принципи навчання	Принципи виховання
Науковості	Єдності свідомості і поведінки
Системності і послідовності	Наступності і систематичності
Гуманізації процесу навчання	Єдності педагогічних вимог
Цілісності	Комплексного підходу
Наочності	Ціннісного підходу
Мотивації	Виховання в колективі
Активності особистості	Позитивної мотивації
Індивідуалізації навчання	Позитивного наслідування
Практичної спрямованості	Позитивної спрямованості

Нами визначено низку традиційних дидактичних принципів, що є визначальними у формуванні мети і завдань, провідними у здійсненні магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти. Це принципи науковості, цілісності, системності, послідовності, доступності, розвивального навчання і водночас комплексного й індивідуального підходів, позитивного наслідування та цілеспрямованості й мотивації у вихованні особистості.

Вихідною позицією у визначенні та розробці означеної класифікації принципів є принцип історизму, котрий уможливує вивчення явища з точки зору його виникнення, етапів розвитку, сучасності і майбутнього. Щодо діалектичного розвитку магістерської підготовки менеджерів освіти, то він характеризується спрямованістю, послідовністю, збереженням досягнутих результатів. Стосовно історизму, то протягом усієї історії магістерської підготовки менеджерів освіти простежується чітка тенденція до подальшого її розвитку, міждисциплінарних зв'язків тощо.

Нами також здійснено відбір, систематизацію та удосконалення саме тих принципів, які є провідними в процесі магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти. Серед них визначаємо:

1. Принципи навчання:

Науковості – провідний принцип реалізації завдань магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти, який спирається на зв'язок науки і навчального предмета чи сукупності предметів, знайомить магістрантів з об'єктивними науковими фактами, проблемами, законами та закономірностями і має на меті забезпечити формування цілісного наукового світогляду.

Системності і послідовності – відображає логіку побудови і послідовності формування системних знань про управлінську діяльність, відповідних умінь і навичок у визначеному порядку та певній системі, коли кожний з елементів навчального матеріалу, спираючись на вже засвоєний, є підґрунтям для вивчення нового.

Гармонізації процесу навчання – забезпечує вибір такого варіанта побудови навчально-виховного процесу, який максимально сприяє ефективному вирішенню як освітніх, так і суто практичних управлінських завдань за умови раціонального використання навчального часу та зусиль магістрантів і викладачів.

Цілісності – відображає навчання як цілісний процес, у якому взаємопов'язані різні сторони та якості особистості, що розвиваються в комплексі, складаючи основу гармонійного розвитку особистості, готової до активної управлінської діяльності.

Доступності – визначає зміст освіти, форми і методи її здійснення, які забезпечують поступове зростання рівня і складності навчального матеріалу відповідно до зростання пізнавальних можливостей магістрантів.

Наочності – дидактичний принцип, відповідно до якого навчання будується на конкретних образах, безпосередньо сприйнятих магістрантами.

Мотивації – сприяє реалізації визначеної раніше мети, завдань і мотивів магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти, цілеспрямованості на вибір ефективних форм, методів, засобів та оптимальної структури занять, спрямованих на реалізацію її змісту.

Активної особистості – відображає активну позицію особистості магістранта під час засвоєння знань, умінь та навичок у їх реалізації на практиці в навчально-виховному процесі магістратури.

Індивідуалізації навчання – забезпечує оптимальні умови для ефективного навчання і практичної роботи кожного магістранта в процесі організації фронтальних і групових форм роботи.

Практичної спрямованості – визначає зміст, завдання, форми і методику реалізації здобутих знань магістрантів у практичній навчально-пізнавальній і дослідницькій діяльності, сприяє розвитку пізнавальної самостійності і творчої активності особистості.

2. Принципи виховання:

Єдності свідомості і поведінки – розкриває умови формування свідомості особистості в єдності з її практичною діяльністю в навчально-виховному процесі магістратури, основою якої є усвідомлення й ефективне оволодіння соціальним досвідом поведінки в освітньому середовищі.

Наступності і системності – розвиває виховну систему як логічне поєднання мети, змісту, завдань, форм і методів магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти в їх наступності й системності педагогічного впливу на особистість магістранта.

Комплексного підходу – розкриває умови комплексного вирішення завдань магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти за умов гармонійного поєднання навчальної, виховної та розвивальної функцій магістерської підготовки як у навчально-виховному процесі магістратури, так і безпосередньо в освітньому середовищі, результатом чого є всебічний і гармонійний розвиток особистості магістранта.

Єдності педагогічних вимог – забезпечує єдність і цілісність навчально-виховного процесу як магістратури на основі тісної взаємодії освітніх систем, що функціонують у її структурі, так і тих виховних систем, що є складовими громадських освітніх об'єднань, які сприяють соціалізації особистості за її межами.

Індивідуального підходу – розкриває закономірності, певну періодичність та динаміку розвитку й становлення особистості магістранта з урахуванням етапу його навчання; систему характерних суспільних зв'язків і стосунків в освітньому середовищі.

Ціннісного підходу – розкриває умови ефективного усвідомлення особистістю магістранта цінності людини та управлінського середовища.

Виховання в колективі – розкриває сутність і значення колективу як найвищої форми соціалізації, самореалізації і самоствердження особистості, що забезпечує багатство і різноманітність стосунків, широкий простір для гармонійного інтелектуального, духовного та фізичного розвитку особистості.

Позитивної мотивації – розкриває динаміку формування та забезпечує процес закріплення у магістрантів мотивів позитивного сприйняття як об'єктів управління зокрема, так і освітнього середовища загалом, що проявляється в управлінській діяльності.

Позитивного наслідування – розкриває закономірності й динаміку формування позитивних якостей особистості магістранта в навчально-виховному процесі магістратури та практичній управлінській діяльності.

Практичного спрямування – розкриває місце та значення взаємозв'язків і взаємостосунків особистості з об'єктами управлінської діяльності, їх трансформацію в процесі управління, особистісне ставлення до освітнього середовища, що набуває для особистості магістранта ціннісного змісту і реалізується в управлінській діяльності.

У логічній єдності з загальнопедагогічними (дидактичними) принципами Л.Орбан-Лембрик визначає специфічні принципи управління, які слід урахувати в магістерській підготовці майбутніх менеджерів освіти. Це принципи історизму, об'єктивності, системності, єдності свідомості й діяльності, гуманізму, активності, комплексності, соціальної спрямованості, законності, гласності, співвідношення єдиноначальності та колегіальності, співвідношення повноважень та відповідальності, зворотного зв'язку, ієрархії [3].

Аналіз сутності кожного з принципів дозволив виокремити саме ті, які були удосконалені з урахуванням специфіки навчально-виховного процесу магістратури і застосовувались у процесі реалізації змісту і завдань магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти. Це насамперед трансформований нами принцип історизму. Він передбачає вивчення проблем взаємодії магістрантів в організованих групах, дає можливість застосовувати набутий теоретичний і практичний досвід; обґрунтовувати сучасні тенденції управлінського розвитку керівника та його управлінської діяльності, оцінювати діяльність колективних суб'єктів управління; досліджувати внутрішню динаміку управлінських процесів, пояснювати їх психологічні та педагогічні особливості, вивчати напрям розвитку. Принцип історизму діалектично пов'язаний з принципом розвитку, що в психології, на думку К.Платонова, [20], означає рух форм психічного відображення від біологічно обумовлених елементарних форм до соціально обумовлених, перетворення індивідуально-психологічних особливостей у властивості особистості.

Принцип варіативності дозволяє врахувати специфіку магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти і специфіку навчально-виховного процесу магістратури (варіативність змісту навчальних програм, курсів, спецкурсів; інтеграцію змісту магістерської підготовки; багату складність у способах реалізації змісту, форм і методів; логічну єдність і наступність у навчанні магістрантів і в їхній

практичній діяльності, неперервність і наступність етапів навчально-виховного процесу; доступність й особистісно орієнтовану спрямованість навчально-виховного процесу в магістратурі) [13; 14].

В окрему групу принципів магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти нами виділено саме ті, які найбільш повно забезпечують умови поєднання інтегрованого впливу на інтелектуальну, емоційну, вольову і діяльнісну сфери психіки магістрантів. Ураховуючи, що навчально-виховний процес магістратури має особистісно орієнтований характер, а управлінська діяльність магістрантів – конкретне спрямування на розв'язання управлінських проблем, ми, замість принципу взаємозв'язку інтелектуального та емоційно-вольового виявлення особистості магістранта (як досить широкого за змістовим наповненням і водночас неконкретного за функціональним призначенням та межами реалізації), запропонували такі принципи: спрямованості на розвиток емоційно-ціннісної сфери особистості магістранта; спрямованості на розвиток діялісно-практичної сфери особистості; доцільності поєднання форм, методів та засобів навчання й виховання відповідно до змісту й завдань підготовки майбутніх менеджерів освіти; забезпечення ефективних умов реалізації особистісно орієнтованих завдань магістратури.

Виділення цієї групи принципів магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти зумовлено її метою, конкретними цілями, змістом, формами і методами навчально-виховного процесу магістратури, основним спрямуванням якого є комплексне вивчення як окремих предметів управлінського циклу, так і завдань, пов'язаних з ефективним формуванням управлінської компетентності.

Класифікація принципів магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти (відповідно до її змісту і завдань) подана в табл.2.

Таблиця 2

Принципи магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти

Історизму
Об'єктивності
Системного підходу
Розвитку
Комплексності
Спрямованості на розвиток емоційно-ціннісної сфери особистості
Спрямованості на розвиток діялісно-практичної сфери особистості
Доцільності поєднання форм, методів та засобів навчання й виховання відповідно до змісту і завдань магістерської підготовки менеджерів освіти
Варіативності
Соціальної спрямованості
Цілісності
Неперервності
Міждисциплінарності
Інтегративності
Забезпечення ефективних умов реалізації особистісно орієнтованих завдань магістерської підготовки менеджерів освіти
Прогностичності

Нами розкрито зміст і функціональне призначення кожного з цих принципів, характерні їх особливості, місце в навчально-виховному процесі магістратури.

Принцип **історизму** сприяє формуванню у магістрантів поняття про явища з точки зору його виникнення, етапів розвитку, сучасності й майбутнього.

Принцип **об'єктивності** вивчає об'єктивні закономірності явищ управління, кожне з яких розглядається в сукупності фактів і подій – суперечливих і багатограних, позитивних і негативних, типових і нетипових.

Принцип **системного підходу** передбачає такий підхід до психічних проявів особистості та організованої групи у сфері управління, за якого окремі елементи предмета пізнання і дослідження розглядаються як взаємодіючі, взаємообумовлені, взаємопов'язані елементи єдиного цілого.

Принцип **розвитку** має особливе значення у прогнозуванні та моделюванні етапів становлення та розвитку особистості майбутнього керівника, шляхів оптимізації управлінської кар'єри, у вивченні стартових умов розвитку керівника.

Принцип **комплексності**. У кожному досить складному явищі потрібно враховувати всі його аспекти. Реалізація цього принципу означає необхідність розвитку міждисциплінарних зв'язків предметів управлінського циклу, їх взаємодії з іншими науками.

Принцип **спрямованості на розвиток емоційно-ціннісної сфери особистості**. Його реалізація в навчально-виховному процесі магістратури спрямовувалась на створення педагогічних умов систематичного і послідовного впливу на особистість магістранта з метою формування не лише інтелектуальних, а насамперед моральних і емоційних якостей. Це в сукупності є основою підготовки магістрантів як менеджерів освіти до конкретної роботи.

Принцип **спрямованості на розвиток діяльнісно-практичної сфери особистості** є одним з провідних принципів реалізації на практиці здобутих магістрантами знань управлінського змісту, що логічно поєднує системність, наступність, доступність і цілісність процесів навчання й виховання особистості, забезпечує унікальні умови для безпосередніх контактів магістрантів з учасниками навчально-виховного процесу, реалізації їхніх інтересів, потреб та запитів у практичній управлінській діяльності.

Незаперечна цінність цього принципу в навчально-виховному процесі магістратури визначається значним позитивним впливом на глибоке засвоєння магістрантами провідних ідей, понять та здобутих управлінсько орієнтованих знань, умінь і навичок у цілому; формування та удосконалення практичної управлінської діяльності.

Принцип **доцільності поєднання форм, методів та засобів навчання й виховання відповідно до змісту і завдань магістерської підготовки менеджерів освіти** розкриває сутність процесу ефективного визначення і застосування в навчально-виховному процесі магістратури форм, методів і засобів магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти.

Водночас цей принцип забезпечує:

- посилення освітнього, виховного й розвивального ефекту навчально-виховного процесу магістратури, де формування стійких управлінських якостей і практичної управлінської діяльності здійснюються в логічній єдності й відповідності до змісту й завдань магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти;

- більш глибоке і комплексне усвідомлення здобутих магістрантами знань, засвоєних ціннісних орієнтацій, спрямованих на гармонізацію їхньої взаємодії з об'єктами управління;

- умови набуття магістрантами умінь і навичок управлінсько-доцільної поведінки та діяльності в освітньому середовищі з розв'язання управлінських проблем;

- єдність форм, методів та засобів реалізації змісту магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти відповідно до її завдань.

Принцип **варіативності** є характерним принципом саме для навчально-виховного процесу магістратури, оскільки він найбільш повно забезпечує кожному магістрантові можливість вибору місця і форми організації магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти та методів її здійснення відповідно до власних здібностей, інтересів та освітніх потреб. Запровадження поліваріативності і різнорівневості навчальних програм, поглиблення і розширення їх практичної спрямованості, диференціації та індивідуалізації навчальної і практичної управлінської діяльності сприяє ефективному розвитку інтелекту, духовному зростанню магістранта.

Принцип **соціальної спрямованості** передбачає врахування в процесі підготовки до практичної управлінської діяльності інтересів суспільства, галузі, конкретної організації.

Принцип **неперервності** сприяє формуванню у магістрантів стійкого інтересу й потреби в постійному поповненні знань та удосконаленні практичних умінь і навичок. Саме застосування та дотримання цього принципу в навчально-виховному процесі магістратури забезпечує ефективність процесів емоційного сприйняття магістрантами управлінських об'єктів, сприяє створенню комфортних умов пізнання об'єктів управління, виникненню стійкого бажання особисто брати участь в заходах управлінського характеру.

Принцип **міждисциплінарності** забезпечує умови для ефективного усвідомлення магістрантами єдності й взаємозв'язку соціокультурного й освітнього середовища у процесі вивчення інтегрованих курсів.

Принцип **інтегративності** є одним із провідних принципів конструювання змісту магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти. Існує два основних напрями реалізації його змісту: систематизація, узагальнення, дидактична відповідність і логічна єдність системи управлінських знань у змісті програм предметів управлінського циклу; розробка інтегрованого змісту навчальних програм за трьома рівнями складності, що дозволило б ефективно здійснювати його реалізацію в залежності від рівня сформованості інтелектуальних умінь магістрантів, спектра їхніх інтересів та потреб.

Принцип **забезпечення ефективних умов реалізації особистісно орієнтованих завдань магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти** пояснює сутність процесу вибору ефективних умов і їх місця в реалізації завдань магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти. Ефективність його використання в навчально-виховному процесі закономірно залежить від логічного поєднання та обов'язкового дотримання п'яти основних груп умов: освітніх, морально-психологічних, гігієнічних, естетичних та матеріально-технічних. Дотримання освітніх умов, які включають проектування та планування, відбір і конкретизацію пріоритетних завдань, змісту, відповідних йому форм, методів та засобів магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти, забезпечує ефективне формування інтелектуальних умінь магістрантів.

Морально-психологічні умови забезпечують процеси виховання громадянина, створення психологічного комфорту, формування якостей творчої особистості. У поєднанні з названими естетичні

умови забезпечують реалізацію художньо-естетичних потреб, формування умінь магістрантів сприймати красу.

Санітарно-гігієнічні умови повинні задовольняти сприятливі гігієнічні потреби в організації навчально-виховного процесу магістратури. Дотримання матеріально-технічних умов сприяє ефективному забезпеченню навчально-виховного процесу магістратури.

Проте цей перелік основних умов, що забезпечують ефективність процесів реалізації змісту і завдань магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти, не є сталим та незмінним, а постійно перебуває в динаміці, доповнюється та удосконалюється. Провідне місце в цьому переліку ми відводимо саме освітнім та морально-психологічним умовам, всі ж інші хоча і несуть досить важливе смислове навантаження, однак є лише умовами, що мають забезпечувати ефективну реалізацію останніх у навчально-виховному процесі магістратури.

Дотримання зазначених умов та адекватний вибір, проектування і конкретизація комплексу пріоритетних завдань магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти передбачає аналіз навчальних і творчих можливостей магістрантів; аналіз обраних форм, методів, засобів і наявних умов та відповідне прогнозування максимально можливих результатів, яких можна досягти за цих умов; визначення необхідних обсягів навчального часу на реалізацію як окремих елементів змісту, так і завдань магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти безпосередньо чи в процесі організації навчально-пізнавальної і дослідницької діяльності.

За такого підходу, як зазначає С.Архангельський, конкретизація завдань магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти є одним з ефективних способів реалізації її змісту, а отже, реалізації освітніх, виховних і розвиваючих функцій [19].

Не менш важливим принципом магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти є умови формування особистості магістранта з високою управлінською компетентністю. Саме тому особливе місце у підготовці магістрантів до управлінської діяльності надаємо дотриманню умов, які забезпечують ефективне засвоєння предметів управлінського циклу.

Висновки... Отже, нами виділено низку характерних взаємозалежностей і співвідношень принципів підготовки майбутніх менеджерів освіти з традиційними дидактичними принципами та основними компонентами навчально-виховного процесу, що виявляються у процесі реалізації змісту магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти як складові навчально-виховного процесу в магістратурі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Карамушка Л.М., Малигіна М.П. Використання інтерактивних технік у процесі підготовки менеджерів та персоналу освітніх організацій до управління: Методичні рекомендації. – Київ – Рівне, 2003. – 56 с.
2. Семенова А.В. Розвиток професійної компетентності фахівців засобами парадигмального моделювання (інтерактивний тренінг): Навчально-методичний посібник. – Одеса: СВД Черкасов М.М., 2006. – 130 с.
3. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціально-психологічні особливості підприємницької діяльності // Зб. наук. пр.: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ. Вид-во „Плай” Прикарпатського ун-ту. 1998. – Вип.2. – Ч.1. – С. 3-10.
4. Управление – это наука и искусство: А.Файоль, Г.Эмерсон, Ф.Тейлор, Г.Форд. – М., 1992. – 351 с.
5. Богданов А.А. Тектология. Всеобщая организационная наука. – М.: Экономика, 1889. – 303 с.
6. Коломінський Н.Л. Науково-психологічні засади менеджменту в освіті // освіта і управління. – 1998. – Т.2. – №3. – С.67-74.
7. Дробноход М., Левицький В. Проблема формування управлінської еліти в управлінні // Освіта і управління. – 1997. – Т.1. – №4. – С.29-36.
8. Маслов В., Шакурова В. Принципи менеджменту в установах освіти // Освіта і управління. – 1997. – Т.1. – №1. – С.77-84.
9. Винославська О.В., Малигіна М.П. Людські стосунки: заочна школа // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – №3. – С.29-31.
10. Пригожин А.И. Нововведения: стимулы и препятствия. – М.: Просвещение, 1989. – 173 с.
11. Карамушка Л.М. Психологічні основи управління в системі середньої освіти: Рекомендовано Міністерством освіти України як навчальна програма для підготовки та перепідготовки керівників середньої освіти. – К.: Инст. змісту та методів навчання, 1997. – 68 с.;
12. Всемирная энциклопедия философии / Гл. науч. ред. и сост. А.А.Грицанов. – М.: АСТ; Мн.: Харвест, Совр. Лит., 2001. – 1312 с.
13. Коломінський Н.Л. Психологія педагогічного менеджменту: Навч. посібник. – К.: МАУП, 1996. – 176 с.
14. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения: Общедидактический аспект. – М.: Педагогика, 1977. – 254 с.
15. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1987. – 373 с.
16. Дидактика современной школы: Пособие для учителя / Под ред. В.А.Онищука. – К.: Рад. шк., 1987. – 351 с.
17. Педагогіка / За ред. А.М.Алексюка. – К.: Рад. шк., 1985. – 195 с.
18. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. – К.: Абрис, 1997. – 416 с.
19. Архангельский С.И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. – М.: Высшая школа, 1980. – 368с.

20. Платонов К.К. Краткий словарь системы психологических понятий. – М.: Высшая школа, 1984. – 174с.

Аннотация
В.Е.Берека

Взгляд М.М.Дарманского на сущность принципов менеджмента в образовании и их трансформация на магистерскую подготовку будущих управленцев

В статье автором раскрываются взгляды М.М.Дарманского на сущность принципов менеджмента в образовании и рассматривается их трансформация на магистерскую подготовку будущих менеджеров образования. Осуществлен отбор и систематизация принципов, которые есть ведущими в процессе магистерской подготовки будущих менеджеров образования, раскрыто их содержание и функциональное назначение, характерные особенности, место в учебно-воспитательном процессе магистратуре.

Ключевые слова: принципы менеджмента, магистерская подготовка, будущие управленцы.

Summary
V.Ye.Bereka

The View of M.M.Darmans'kyi onto the Entity of the Principles of Management in Education and Their Transformation onto the Magister Preparation of the Future Managers

In the article the author reveals the views of M.M.Darmans'kyi onto the entity of the principles of management in education. Their transformation onto the magister preparation of the future managers of education is regarded. The selection and systematization of the principles which are leading in the process of magister preparation of the future managers of education is done. Their content and functional aim, characteristic peculiarities, their place in educational process of magistracy is revealed.

Key words: principles of management, magister preparation, future managers.

Дата надходження статті

„8” травня 2008 р.

УДК 371.26 + 371.134 (045)

Н.Л.БЕЖАНОВА,
кандидат педагогічних наук
(м.Севастополь, АР Крим)

СПЕЦКУРС „ФОРМУВАННЯ ОЦІНЮВАЛЬНИХ УМІНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ” ЯК АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

У статті аналізується курс „Формування оцінювальних умінь у молодших школярів”, що пропонується для підготовки вчителів у післядипломній освіті з метою озброєння педагогів знаннями про сутність і структуру розвитку оцінювальних умінь в учнів початкових класів, про специфіку вимог до особистості вчителя, здатного займатися даною професійною діяльністю.

Ключові слова: оцінювання, оцінювальні вміння, післядипломна освіта, підготовка вчителя, спецкурс, модуль.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Законами України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Державною програмою „Вчитель”, Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ ст., „Концептуальними засадами реформування педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір”, наказами Міністерства освіти і науки України „Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004-2005 роки” та „Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти України” передбачено суттєвий перегляд концепції розвитку сучасної системи освіти, яка визначає сукупність якостей і професійний рівень компетентності вчителів, у тому числі і вчителів школи І ступеня, їхню готовність до постійного вдосконалення педагогічної майстерності.

Пріоритетом розвитку сучасної вітчизняної освіти є її особистісна орієнтація. Сутнісною критеріальною характеристикою особистісно зорієнтованого освітнього процесу є суб'єкт-суб'єктний характер взаємодії між його учасниками. При цьому смисл особистісно зорієнтованих дій учителя полягає у сприянні становленню суб'єктної активності школяра, яка проявляється, насамперед, в усвідомленому ставленні до навчання, у здатності критично й виважено оцінювати свою власну навчально-пізнавальну діяльність.

Найважливішим на даний час, на наш погляд, соціальним інститутом, що забезпечує можливість адекватної допомоги педагогам у реалізації даної професійної функції, є післядипломна освіта.

Формулювання цілей статті... Метою нашої статті є розгляд спецкурсу „Формування оцінювальних умінь у молодших школярів”, що забезпечує інформаційну базу підготовки вчителя до досліджуваного виду діяльності в післядипломній освіті.